

Kuma Çizilen Öyküler

Öykü anlatma çok eski zamanlardan beri birçok kültürde sürdürülen bir gelenek. Bu gelenek Afrika'nın güney batısındaki Angola, Zambiya ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin bazı bölümlerinde yaşayan Baçokuelerde de var. Ancak bir farkla!.. Onlar anlattıkları öyküleri kuma yaptıkları lusona adı verilen çizimlerle zenginleştiriyor.

Lusonalarla öykü anlatmanın belirli kuralları var. Öyküyü anlatan kişi önce kumun üzerine parmağıyla noktalar yapıyor. Bu noktalar genellikle satırlar ve sütunlar oluşturacak şekilde belirli bir düzende oluyor. Anlatıcı noktaların arasından ve çevresinden geçen bir çizgi çizmeye başlıyor. Çizerken bir yandan da öyküsünü anlatıyor. İzleyiciler hem onun anlattıklarını dinliyor hem de çizdiklerine bakıyor. Lusonalar bazen öykü kahramanlarını simgeliyor. Bazen de lusonayı oluşturan noktalar ya da çizgiler kahramanları simgeliyor.

Lusonalar geçmişte, öykülerin eski kuşaklardan yeni kuşaklara aktarılmasını sağlayan önemli araçlardı. Günümüzde yaygınlığı azalmış olsa da lusonalarla öykü anlatma geleneği hâlâ sürüyor.

Bir lusonayı oluşturan çizgiler, noktaların arasından ve çevresinden dolanarak çizilir. Çizgiler kesişebilir ama aynı çizginin üzerinden bir kez daha geçilemez. Çizginin sonu başıyla birleşiyorsa bu bir kapalı çizgi olarak adlandırılır. Lusonaların olabildiğince az sayıda kapalı çizgiden oluşması tercih edilir.

Bu bir kaplumbağa lusonası. Bu lusonayı çizmek için ilk olarak noktalar üç satır ve üç sütun oluşturacak şekilde yerleştirilir. Kaplumbağa lusonasında her biri el hiç kaldırılmadan bir defada çizilen üç kapalı çizgi var. Kaplumbağanın bacaklarını simgeleyen çizgiler ve kabuğunun desenini oluşturan noktalar sonradan eklenir.

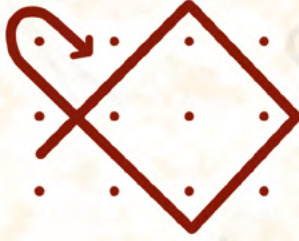

Bu bir antilop lusonası. Antilop lusonası çizmek için üç satır ve dört sütundan oluşan noktalar yeterli. Antilop lusonasında tek bir kapalı çizgi bulunur. Antilobun başını, boynuzlarını, kuyruğunu ve bacaklarını simgeleyen çizgiler ve gözünü oluşturan nokta sonradan eklenir.

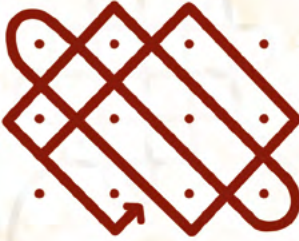
1

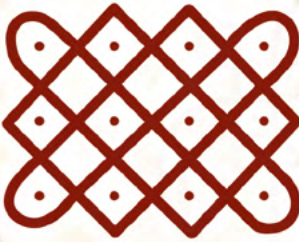
2

3

4

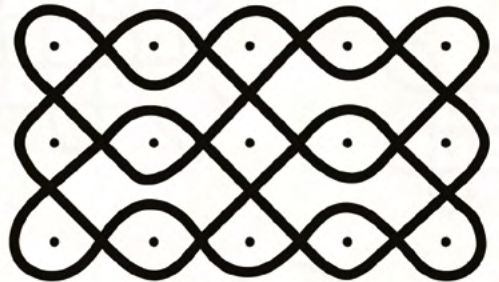
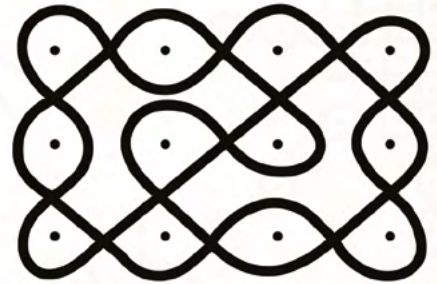

5

Lusonalarda çizgiler köşelerdeki noktaların çevresinden 180 derecelik açılarla, kenarlardaki noktaların çevresinden de 90 derecelik açılarla döner.

Bütün lusonalar kaplumbağa ve antilop gibi çizgilerin yalnızca kenarlardan belirli açılarla döndüğü şekilde çizilmez. Bazılarında çizgiler noktalar arasındaki hayali duvarlardan yansıyormuş gibidir. Lusonayı çizen kişi bu hayali duvarların yerlerini bilir ve çizimini yaparken bunlara göre ilerler. Bu iki lusona bunlar için birer örnek.

Yılan ve Kırlangıç Yuvası Öyküsü

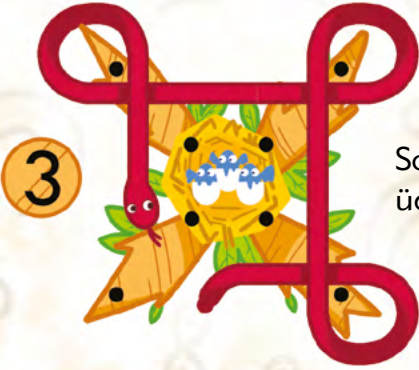
Bir kırlangıç evini ağacın dört dalı arasına kurar. (Bu şeklin ortasında gördüğünüz dört nokta kırlangıcın evini simgeliyor.) Yılan kırlangıç yavrularının ötüşlerini duyar ve ağaca çıkıp bakmaya karar verir.

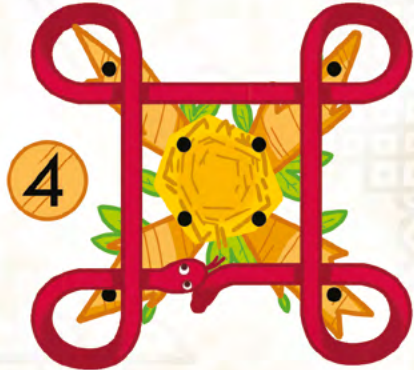
Yuvaya doğru ilerler ve ilk dalın çevresini dolaşır.

İlerlemeye devam eder ve ikinci dalın çevresini dolaşır.

Sonra üçüncü...

Sonra da dördüncü dalın çevresini dolaşır ve başladığı yere geri gelir. Birkaç gün sonra yavruların seslerini duymaz olur ve yuvaya gidip bakmaya karar verir. Yuvaya gittiğinde yuvanın boş olduğunu görür. Sizce kırlangıç yavruları nereye gitmiş olabilir?

Meltem Ceylan Alibeyoğlu
meltem.alibeyoglu@darussafaka.net
Çizim: Gökçe Akgül